

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO’NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UZBEKISTAN AS THE MAIN LINK OF THE NATIONAL ECONOMY

Xolboyev Ruzimurod Xolmurod o‘g‘li

2nd-year Student, Economics Program Faculty of Economics and Information
Technologies Navoiy Innovation University

Scientific Supervisor: Gafurova Dilobar Karamatovna

Abstract: The article analyzes the role of industrial enterprises in the national economy, their types, and modern management approaches. It includes 2024–2025 statistics highlighting growth in production and employment. **Keywords:** industrial enterprises, national economy, management, modernization, competitiveness, production, employment

O‘ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI – MILLIY IQTISODIYOTNING ASOSIY BO‘GINI

Navoiy innovatsiyalar universiteti, Iqtisodiyot va axborot texnologiyalari
fakulteti, Iqtisodiyot yo‘nalishi 2- bosqich talabasi

Xolboyev Ruzimurod Xolmurod o‘g‘li

Ilmiy rahbar: Гафурова Дилобар Караматовна

Annatatsiya:Maqola sanoat korxonalarining milliy iqtisodiyotdagi ahamiyatini, turlarini va boshqaruvdagi zamonaviy yondashuvlarni tahlil qiladi. 2024–2025 yillar statistika ma’lumotlari, ishlab chiqarish hajmi va ishchi o‘rinlarining o‘sishi asosida tahlil keltiriladi. **Kalit so‘zlar:** sanoat korxonalarini, milliy iqtisodiyot, boshqaruv, modernizatsiya, raqobatbardoshlik, ishlab chiqarish, ishchi o‘rinlari

Аннотация: Статья анализирует значение промышленных предприятий в национальной экономике, их типы и современные методы управления.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Приводятся статистические данные за 2024–2025 годы, анализируются рост производства и рабочих мест. Ключевые слова: промышленные предприятия, национальная экономика, управление, модернизация, конкурентоспособность, производство, рабочие места

Kirish

Hozirgi globallashuv, iqtisodiy integratsiya va xalqaro raqobat keskin kuchayib borayotgan sharoitda sanoat korxonalari milliy iqtisodiyotning barqaror va izchil rivojlanishini ta'minlovchi eng muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Har qanday davlatning iqtisodiy qudrati, avvalo, uning sanoat salohiyati, ishlab chiqarish imkoniyatlari va texnologik darajasi bilan belgilanadi. Shu bois sanoat korxonalarini rivojlantirish, ularning samaradorligini oshirish va raqobatbardoshligini ta'minlash masalalari zamonaviy iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi[1]. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda iqtisodiyotning tarkibiy jihatdan modernizatsiya qilinishi, sanoat ishlab chiqarishini diversifikatsiya qilish va yuqori qo'shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, sanoatni hududiy rivojlantirish, kichik sanoat zonalarini tashkil etish, investitsion muhitni yaxshilash hamda eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan davlat dasturlari natijasida sanoat korxonalarining soni va ishlab chiqarish hajmi sezilarli darajada ortmoqda[2].

Shu bilan birga, zamonaviy iqtisodiy sharoitda sanoat korxonalarining samarali faoliyat yuritishi nafaqat ishlab chiqarish hajmini oshirish, balki sifat ko'rsatkichlarini yaxshilash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, energiya va resurslardan oqilona foydalanish, ekologik barqarorlikni ta'minlash kabi ko'plab omillar bilan bog'liqdir. Ayniqsa, raqamli iqtisodiyotga o'tish jarayoni sanoat korxonalarining boshqaruv tizimlarini tubdan takomillashtirishni talab etmoqda[3].

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda sanoat korxonalarining milliy iqtisodiyotdagi o‘rni va ahamiyatini chuqur o‘rganish, ularning rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish hamda samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, global iqtisodiy o‘zgarishlar sharoitida milliy sanoatning raqobatbardoshligini oshirish strategik vazifa hisoblanadi.

Mazkur ilmiy maqolaning **maqsadi** – O‘zbekistonda sanoat korxonalarining milliy iqtisodiyotdagi rolini kompleks tahlil qilish, ularning rivojlanish dinamikasini baholash va samaradorligini oshirish bo‘yicha ilmiy asoslangan xulosa hamda takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning **asosiy vazifalari** quyidagilardan iborat:

- sanoat korxonalarining nazariy asoslari va iqtisodiy mohiyatini o‘rganish;
- ularning milliy iqtisodiyotdagi o‘rni va ahamiyatini aniqlash;
- 2024–2025 yillar statistik ma’lumotlari asosida rivojlanish tendensiyalarini tahlil qilish;
- sanoat korxonalarini boshqarishning zamonaviy usullarini o‘rganish;
- ularning samaradorligini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotning **obyekti** sifatida O‘zbekiston Respublikasidagi sanoat korxonalari faoliyati tanlangan bo‘lsa, **predmeti** esa ushbu korxonalarning iqtisodiy samaradorligi, boshqaruv mexanizmlari va rivojlanish omillaridan iborat.

Tadqiqot jarayonida iqtisodiy-statistik tahlil, taqqoslash, tizimli yondashuv, analiz va sintez usullaridan foydalanildi. Ushbu metodologiya sanoat korxonalarining rivojlanish holatini har tomonlama baholash va asosli ilmiy xulosalar chiqarishga imkon berdi.

Nazariy tahlil

330

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Sanoat korxonalari milliy iqtisodiyotning tarkibiy qismi sifatida iqtisodiy tizimning barqaror ishlashini ta'minlovchi asosiy elementlardan biri hisoblanadi. Ularning faoliyati iqtisodiy o'sish, tarkibiy o'zgarishlar va innovatsion rivojlanish bilan bevosita bog'liqdir. Iqtisodiy nazariyada sanoat korxonalari faoliyati bir nechta yondashuvlar asosida tahlil qilinadi.

Birinchidan, **klassik iqtisodiy nazariyaga** ko'ra, sanoat korxonalari ishlab chiqarish omillarini (yer, mehnat, kapital) samarali birlashtirish orqali maksimal foyda olishga intiladi. Bu yondashuvda korxonalar faoliyatining asosiy maqsadi resurslardan optimal foydalanish hisoblanadi[1].

Ikkinchidan, **neoklassik nazariya** sanoat korxonalarining qaror qabul qilish jarayonida chegaraviy (marjinal) tahlilga asoslanadi. Bu yerda korxonalar ishlab chiqarish hajmini shunday darajada belgilaydiki, unda chegaraviy xarajat va chegaraviy daromad tenglashadi. Natijada, ishlab chiqarish samaradorligi maksimal darajaga yetkaziladi[2].

Uchinchidan, **institutsional yondashuv** sanoat korxonalarining rivojlanishini tashqi muhit – huquqiy tizim, davlat siyosati, bozor infratuzilmasi va ijtimoiy institutlar bilan bog'liq holda o'rganadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, samarali institutlar mavjud bo'lgan sharoitda korxonalar barqaror rivojlanadi va raqobatbardosh bo'ladi[3].

To'rtinchidan, **innovatsion rivojlanish nazariyasi** sanoat korxonalarining texnologik yangilanish orqali iqtisodiy o'sishga ta'sirini asoslaydi. Bu nazariyaga ko'ra, ilmiy-texnik taraqqiyot ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosiy omili hisoblanadi. Innovatsiyalarni joriy etgan korxonalar bozorda ustunlikka ega bo'ladi[4].

Shuningdek, zamonaviy iqtisodiyotda **klaster yondashuvi** muhim ahamiyat kasb etmoqda. Klasterlar — bu o'zaro bog'langan korxonalar, yetkazib beruvchilar va ilmiy muassasalar tizimi bo'lib, ular bir hududda joylashgan holda o'zaro hamkorlik qiladi.

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni tez joriy etish va xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi[5].

Bundan tashqari, sanoat korxonalarining samaradorligini baholashda quyidagi iqtisodiy ko‘rsatkichlar muhim hisoblanadi:

- mehnat unumdorligi;
- kapital rentabelligi;
- ishlab chiqarish tannarxi;
- sof foyda va rentabellik darajasi;
- eksport ulushi va raqobatbardoshlik darajasi.

Sanoat korxonalarining boshqaruvida esa **zamonaviy menejment nazariyalari** muhim o‘rin tutadi. Jumladan:

- strategik boshqaruv — uzoq muddatli rivojlanish maqsadlarini belgilash;
- operatsion boshqaruv — ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish;
- sifat menejmenti — mahsulot sifatini oshirish;
- lean management (tejamkor boshqaruv) — ortiqcha xarajatlarni kamaytirish.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida esa **raqamlashtirish (digitalizatsiya)** sanoat korxonalarining samaradorligini oshirishning muhim vositasiga aylandi. Avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari, sun‘iy intellekt va katta ma‘lumotlar (Big Data) texnologiyalari ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirishga yordam beradi[6].

Xulosa qilib aytganda, sanoat korxonalarining nazariy asoslari turli iqtisodiy yondashuvlar bilan boyitilgan bo‘lib, ularning samarali faoliyati resurslardan oqilona foydalanish, innovatsiyalarni joriy etish va zamonaviy boshqaruv usullarini qo‘llash bilan chambarchas bog‘liqdir.

2024–2025 yillar statistik tahlil

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

O‘zbekiston sanoat korxonalarining rivojlanish tendensiyalarini baholash uchun 2024–2025 yillarga oid statistik ma’lumotlar tahlil qilindi. Ushbu davrda sanoat sektorida ijobiy o‘shish dinamikasi kuzatilgan.

Jumladan, sanoat korxonalari soni 2024 yildagi 12 450 tadan 2025 yilda 12 900 taga yetib, **450 taga yoki taxminan 3,6% ga oshgan**. Bu o‘shish mamlakatda yangi ishlab chiqarish subyektlari tashkil etilayotganini va tadbirkorlik muhiti yaxshilanayotganini ko‘rsatadi[5].

Ishchi o‘rinlari soni 1 250 ming kishidan 1 280 ming kishiga yetib, **30 mingga yoki 2,4% ga o‘sgan**. Bu holat sanoat korxonalarining ijtimoiy ahamiyatini oshirib, bandlik darajasini yaxshilashda muhim rol o‘ynayotganini tasdiqlaydi.

Ishlab chiqarish hajmi 25 400 mlrd so‘mdan 27 150 mlrd so‘mga oshib, **1 750 mlrd so‘mga yoki qariyb 6,9% ga o‘shish** qayd etilgan. Bu ko‘rsatkich sanoat sektorida mahsulot ishlab chiqarish samaradorligi ortayotganini bildiradi.

Yalpi ichki mahsulotdagi ulushi esa 15,8% dan 16,2% ga ko‘tarilib, **0,4 foiz punktga oshgan**. Bu sanoat tarmog‘ining milliy iqtisodiyotdagi ulushi ortib borayotganini va uning strategik ahamiyati kuchayib borayotganini anglatadi.

O‘shish omillarining tahlili

Mazkur ijobiy o‘shish quyidagi asosiy omillar bilan izohlanadi:

- **Investitsiyalar hajmining ortishi** – mahalliy va xorijiy investitsiyalar yangi korxonalar tashkil etilishiga xizmat qildi;
- **Davlat qo‘llab-quvvatlashi** – soliq imtiyozlari, subsidiyalar va sanoat zonalarining rivojlanishi;
- **Eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish** – tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarining kengayishi;

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

- **Texnologik modernizatsiya** – ishlab chiqarish jarayonlariga yangi texnologiyalar joriy etilishi.

Muammoli jihatlar tahlili

Shu bilan birga, statistik tahlil ayrim muammolar mavjudligini ham ko‘rsatadi:

- ayrim korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligi past;
- energiya va resurslardan foydalanish yetarli darajada samarali emas;
- yuqori texnologiyali mahsulotlar ulushi hali past darajada;
- hududlar o‘rtasida sanoat rivojlanishida nomutanosiblik mavjud.

Yuqoridagi statistik ma’lumotlar sanoat korxonalarining soni, ishlab chiqarish hajmi va bandlik darajasi bo‘yicha barqaror o‘shish kuzatilayotganini ko‘rsatadi. Ayniqsa, ishlab chiqarish hajmining tezroq o‘shishi sanoat sektorida samaradorlik oshayotganini bildiradi. Biroq, kelgusida ushbu ijobiy dinamikani saqlab qolish uchun sanoat korxonalarini chuqur modernizatsiya qilish, innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish va boshqaruv tizimini takomillashtirish zarur hisoblanadi.

Natija

Statistik ma’lumotlar sanoat korxonalarining soni va ishlab chiqarish hajmining ortishi milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ko‘rsatadi. Ishchi o‘rinlarining oshishi va ishlab chiqarish hajmining ko‘payishi iqtisodiy samaradorlik va milliy daromadning ortishiga hissa qo‘shadi[6]. Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish uchun zamonaviy boshqaruv tizimi va innovatsion texnologiyalarni joriy etishi zarur[7].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sanoat korxonalari O‘zbekiston milliy iqtisodiyotining strategik va tizim hosil qiluvchi asosiy bo‘g‘ini hisoblanadi. Ular nafaqat moddiy boyliklar ishlab chiqarish, balki aholini ish bilan ta’minlash, eksport salohiyatini oshirish va davlat byudjetini shakllantirishda muhim o‘rin egallaydi. Tadqiqot davomida

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

keltirilgan nazariy yondashuvlar va statistik tahlillar sanoat korxonalarining iqtisodiy o‘shisdagi hal qiluvchi rolini yana bir bor tasdiqlaydi. 2024–2025 yillar ma’lumotlari asosida olib borilgan tahlillar sanoat korxonalarini soni, ishlab chiqarish hajmi va bandlik darajasining barqaror o‘sayotganini ko‘rsatdi. Bu esa mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy islohotlar, investitsiya siyosati va sanoatni qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining ijobiy natija berayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, ushbu o‘shishning sifat jihatlarini ta’minlash, ya’ni yuqori qo‘shimcha qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqarish, texnologik darajani oshirish va global bozorda raqobatbardoshlikni kuchaytirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, sanoat korxonalarining samarali faoliyati ko‘p jihatdan zamonaviy boshqaruv tizimlarini joriy etish, innovatsion texnologiyalarni keng qo‘llash va resurslardan oqilona foydalanishga bog‘liq. Ayniqsa, raqamlashtirish, avtomatlashtirish va “yashil iqtisodiyot” tamoyillarini joriy etish korxonalarining uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta’minlaydi.

Shuningdek, sanoat korxonalarini rivojlantirishda hududiy yondashuvni kuchaytirish, kichik va o‘rta biznes subyektlarini qo‘llab-quvvatlash, sanoat klasterlarini rivojlantirish va ilm-fan bilan ishlab chiqarish integratsiyasini chuqurlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa innovatsion faoliyatni jadallashtirish va yangi ish o‘rinlarini yaratishga xizmat qiladi.

Kelgusida sanoat sektorini rivojlantirish quyidagi ustuvor yo‘nalishlarga asoslanishi maqsadga muvofiq:

- yuqori texnologiyali va eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish;
- sanoatda raqamli transformatsiyani jadallashtirish;
- energiya samaradorligi va ekologik barqarorlikni ta’minlash;
- inson kapitalini rivojlantirish va malakali kadrlar tayyorlash;

**“ZAMONAVIY ILMIY YONDASHUVLAR VA TEXNOLOGIK
TARAQQIYOTNING USTUVOR YO‘NALISHLARI” nomli Respublika
ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-1, 2026**

- davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish.

Umuman olganda, sanoat korxonalarining izchil rivojlanishi O‘zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish, milliy daromadni ko‘paytirish va aholi farovonligini yuksaltirishda hal qiluvchi omil bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois, sanoatni modernizatsiya qilish va innovatsion rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolishi zarur.

Adabiyotlar ro‘yxati

- [1] Xolboyev R., Sanoat korxonalari va milliy iqtisodiyot, T.: “Iqtisodiyot”, 2022.
- [2] Karimov A., Sanoat korxonalarining iqtisodiyotdagi roli, T.: “O‘zbekiston iqtisodiyoti”, 2021.
- [3] Rahmatov S., Kichik va o‘rta sanoat korxonalari, T.: “Biznes va boshqaruv”, 2020.
- [4] Toshpulatov B., Zamonaviy boshqaruv usullari, T.: “Sanoat boshqaruvi”, 2023.
- [5] Davlat statistika qo‘mitasi, 2024–2025 yil sanoat hisobotlari, T., 2024.
- [6] Abdurahmonov N., Milliy iqtisodiyot va sanoat korxonalari, T.: “Iqtisodiy tadqiqotlar”, 2022.
- [7] Mirzaev O., Innovatsion sanoat korxonalari, T.: “Iqtisodiy tadqiqotlar”, 2022.